

آسان گیری و تسامح در اسلام

نویسنده:

صالح بن عبدالله بن حمید

ترجمه:

گروه فرهنگی سایت عقیده

عنوان کتاب:	آسان‌گیری و تسامح در اسلام
نویسنده:	صالح بن عبدالله بن حمید
ترجمه:	گروه فرهنگی سایت عقیده
موضوع:	اصول و قواعد فقه
نوبت انتشار:	اول (دیجیتال)
تاریخ انتشار:	دی (جدی) ۱۳۹۴ شمسی، ربیع الأول ۱۴۳۷ هجری
منبع:	www.aqeedeh.com کتابخانه عقیده

این کتاب از سایت کتابخانه عقیده دانلود شده است.

www.aqeedeh.com

book@aqeedeh.com

ایمیل:

سایت‌های مجموعه موحدین

www.aqeedeh.com

www.mowahedin.com

www.islamtxt.com

www.videofarsi.com

www.shabnam.cc

www.zekr.tv

www.sadaislam.com

www.mowahed.com

contact@mowahedin.com

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِیْمِ

«إِنَّ الْحَمْدَ لِلَّهِ، نَحْمَدُهُ وَنَسْتَعِينُهُ وَنَسْتَهْدِيهِ وَنَعُوذُ بِاللَّهِ مِنْ شَرِّهِ أَنْفُسِنَا وَسَيِّئَاتِ أَعْمَالِنَا مَنْ يَهْدِهِ اللَّهُ فَلَا مُضِلَّ لَهُ وَمَنْ يَظِلُّ فَلَا هَادِيَ لَهُ وَأَشْهَدُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَحْدَهُ لَا شَرِيكَ لَهُ وَأَشْهَدُ أَنَّ مُحَمَّدًا عَبْدُهُ وَرَسُولُهُ».

«دین اسلام آخرین پیغام آسمانی است که خداوند آن را برای همه مردم فرو فرستاده است چه در مشرق و چه در مغرب، برای زن و مرد، قدرتمند و ناتوان، ثروتمند و فقیر، دانا و نادان، سالم و بیمار؛ به همین خاطر خداوند عظیم‌الشان با لطف و کرم خویش پیغام خود را به گونه‌ای نازل فرموده که فهم آن برای هر کسی میسر می‌باشد و عمل نمودن به آن سهل و آسان می‌باشد. و نیز همه مردم را در خود جای می‌دهد و هر مکلفی می‌تواند آن را انجام دهد. دین اسلام در واقع ابتدا رخصت و مجاز بودن است بعد عزم و اراده، آسان‌گیر و طبیعتی ملایم و نرم دارد، یعنی دین اسلام در پی آن است که مشقت و حرج را از مردم بر دارد».

آسان‌گیری یکی از اهداف این دین به شمار می‌آید و یکی از ویژگی‌های عمومی آن است چه در احکام، عقیده، اخلاق و معاملات و چه در اصول و فروع دین.

پروردگار ما با لطف و مرحمت خویش بندگانش را به اموری که در آن مشقت و ناراحتی زیاد وجود داشته باشد مکلف ننموده و هیچ وقت نخواستند مردم را در تنگنا قرار دهد و دین خود را به منظور مهر و محبت و آسان‌گیری نازل فرموده است.

شریعت خداوند در توحید و یکتاپرستی دارای توحید ابراهیمی می‌باشد و در عمل دارای ویژگی گذشت و چشم‌پوشی است. خداوند در قرآن می‌فرماید:

﴿يُرِيدُ اللَّهُ بِكُمُ الْيُسْرَ وَلَا يُرِيدُ بِكُمُ الْعُسْرَ﴾ [البقرة: ۸۵].

یعنی: «الله متعال برای شما آسانی می‌خواهد و برای شما دشواری نمی‌خواهد».

و نیز می‌فرماید:

﴿يُرِيدُ اللَّهُ أَنْ يُخَفِّفَ عَنْكُمْ وَخُلِقَ الْإِنْسَانُ ضَعِيفًا﴾ [النساء: ۲۸].

یعنی: «خداوند می‌خواهد (با وضع احکام سهل و ساده) کار را بر شما آسان کند و انسان ضعیف آفریده شده است».

و در سوره حج می‌فرماید:

﴿هُوَ أَجْتَبَكُمْ وَمَا جَعَلَ عَلَيْكُمْ فِي الدِّينِ مِنْ حَرَجٍ مِّلَّةَ أَبِيكُمْ إِبْرَاهِيمَ هُوَ سَمَّاكُمُ الْمُسْلِمِينَ﴾ [الحج: ۷۸].

یعنی: «خداوند شما را برگزیده است و در دین، کارهای دشوار و سنگین را بر دوش شما نگذاشته است (و بلکه تکالیف و وظایفی مقرر نموده است که با فطرت سالم هماهنگ و با توان انسانی سازگار است. این دین همان آیین پدرتان ابراهیم است. خدا شما را قبلاً (در کتاب‌های پیشین) و در (واپسین کتاب) مسلمین نامیده است».

احکام شرع گذشت و آسان‌گیری و دوری جستن از تکالیف سخت و مشقت‌آور را در نفس مسلمان جا می‌گذارد و وابستگی محکمی به رحمت، بخشش و مغفرت پروردگار پیوند می‌دهد. خداوند در سوره طلاق می‌فرماید:

﴿لَا يُكَلِّفُ اللَّهُ نَفْسًا إِلَّا مَآءَاتَهَا سَيَجْعَلُ اللَّهُ بَعْدَ عُسْرِ يُسْرًا﴾ [الطلاق: ۷].

یعنی: «الله متعال هیچ کسی را جز بدان اندازه که بدو داده است مکلف نمی‌سازد خدا بعد از سختی و ناخوشی گشایش و خوشی پیش می‌آورد». یُسْر یعنی هر کاری که نفس را به زحمت نیندازد و به جسم انسان فشار وارد ننماید. و عسر یعنی هر عملی که نفس آدمی را به سختی و زحمت می‌اندازد و به جسم انسان ضرر می‌رساند. پیامبر ﷺ در حدیثی صحیح چنین می‌فرماید:

«إِنَّ هَذَا الدَّيْنَ مَتِينٌ فَأَوْغِلُوا فِيهِ بِرَفْقٍ»^۱. یعنی: «همانا این دین بر آسان‌گیری پایه‌ریزی شده است پس با مهربانی و آرام در آن وارد شوید».

و نیز از محجن بن ادرع رضی الله عنه نقل شده که پیامبر ﷺ فرمود:

«إِنَّ خَيْرَ دِينِكُمْ أَيْسَرُهُ، ان خَيْر دِينِكُمْ أَيْسَرُهُ»^۲.
و في لفظ «إِنَّكُمْ أُمَّهُ أُرِيدَ بِكُمْ الْيُسْرَ»^۳.

۱- امام احمد از طریق خلف ابی ربیع از انس، این حدیث را با این لفظ آورده: «إِنَّ هَذَا الدَّيْنَ مَتِينٌ فَأَوْغِلُوا فِيهِ بِرَفْقٍ» (۱۹۸/۳)، هیشمی در المجمع (۶۲/۱) می‌گوید: امام احمد این حدیث را روایت می‌کند و راویان آن معتبر و ثقه هستند بجز خلف بن مهران که انس را ندیده. والله اعلم؛ البانی در صحیح جامع خودش (۲۲۶۶) آن را حَسَنٌ می‌داند.

۲- امام احمد آن را تخریح نموده (۳۲/۵) و نیز بخاری در الادب المفرد: ۳۴۱ و طبرانی در الکبیر: ۲۹۶/۲۰ و هیشمی در المجمع: ۳۰۸/۳، می‌گوید: راویان این حدیث همگی صحیح می‌باشند بجز رجاء بن ابی رجاء که ابن حبان او را ثقه می‌داند. و البانی در صحیح الادب خود (۲۶۰) آن را حسن می‌داند.

۳- مسند امام احمد: ۳۲/۵.

یعنی: «بهترین دین شما، دین کسی است که آن را آسان بگیرد» و این جمله را سه بار تکرار نمود». و در روایتی چنین آمده: «شما امتی هستید که آسان‌گیری از شما خواسته شده است. امام احمد با سند صحیح این حدیث را روایت نموده است».

و این نمونه‌ای است از مظاهر آسان‌گیری و تسامح که در قرآن و حتی در شخصیت خود پیامبر ﷺ تجلّی پیدا کرده و در اصول و فروع دین نمایان می‌باشد. خداوند عظیم‌الشأن قرآن را به گونه‌ای نازل فرموده که خواندن آن آسان، فهم و درک آن میسر و تدبر و ذکر آن برای هر کسی مقدور می‌باشد. خداوند چنین می‌فرماید:

﴿وَلَقَدْ يَسَّرْنَا الْقُرْآنَ لِلذِّكْرِ فَهَلْ مِنْ مُدْكِرٍ ﴿۴۰﴾﴾ [القمر: ۴۰].

یعنی: «ما قرآن را آسان ساخته‌ایم، آیا پند پذیرنده و عبرت‌گیرنده‌ای هست؟»

... و یا در سوره مریم می‌فرماید:

﴿فَاتَمَّا يَسَّرْنَاهُ بِلِسَانِكَ لِئُبَشِّرَ بِهِ الْمُتَّقِينَ وَنُنذِرَ بِهِ قَوْمًا لُدًّا ﴿۹۷﴾﴾ [مریم: ۹۷].

یعنی: «ما قرآن را به زبان تو ساده و آسان فراهم آورده‌ایم تا به وسیله‌ی آن پرهیزگاران را مژده دهی و مردمان سرسخت را با آن بترسانی». قرآن کریم به گونه‌ای است که حفظ آن آسان است، هر عقلی آن را می‌پذیرد و قلبها را رام می‌کند، انسان از گوش دادن به آن لذت می‌برد و به هیچ وجه ملالت‌آور نیست اگرچه در آن اسراری نهفته است که تنها دانایان و کسانی که اهل ذکر هستند می‌توانند به آن دست پیدا کنند.

و اما محمد ﷺ خداوند او را به عنوان رحمت هردو عالم مبعوث نموده، او نسبت به ایمان‌داران مهربان است و به آنان حرص می‌ورزد و چیزی که آنان

را در تنگنا قرار دهد و یا مشقتی ایجاد کند بر او سخت و گران می‌آید. بار گران آنان را برمی‌دارد و غل و زنجیری که بر آنان بود باز می‌کند؛ پیامبر ﷺ چنین می‌فرماید:

«إِنَّ اللَّهَ لَمْ يَبْعَثْنِي مُعْتَنًّا وَلَا مُتَعْتَنًّا وَلَكِنْ بَعَثَنِي مُعَلِّمًا مُيسِّرًا»^۱.

یعنی: «خداوند من را نفرستاده که بر خود سخت‌گیری نمایم و یا دیگران را در تنگنا قرار دهم، بلکه من را بعنوان یک معلم آسان‌گیر فرستاده است».

این حدیثی است که بر صحت آن اتفاق شده و لفظ آن از مسلم است.

پیامبر ﷺ درباره خودش می‌فرماید:

«أَمَّا أَصُومُ وَأُفْطِرُ، وَأُصَلِّي وَأَرْقُدُ وَأَتَزَوَّجُ النِّسَاءَ، فَمَنْ رَغِبَ عَنِّي فَكَيْسَ مِنِّي»^۲.

یعنی: «ولی من هم روزه می‌گیرم و هم برخی از روزها روزه نیستم، و هم شب‌زنده‌داری می‌کنم و هم می‌خوابم، گوشت می‌خورم و با زنان ازدواج می‌کنم، کسی که از سنت من روی برتابد از من نیست».

ام‌المؤمنین عائشه رضی الله عنها می‌فرماید:

«كَانَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ يُحِبُّ مَا حَفَّ عَلَى النَّاسِ»^۱.

۱- مسلم در باب طلاق: ۱۴۷۸، این حدیث را از جابر رضی الله عنه تخریج نموده، ولی نزد بخاری وجود ندارد. والله اعلم.

۲- امام بخاری در باب نکاح: ۵۰۶۳، و مسلم نیز در باب نکاح: ۱۴۰۱، این حدیث را آورده و از جمله احادیثی است که انس رضی الله عنه آن را روایت کرده ولی نزد بخاری و مسلم جمله «وَأَكَلَ اللَّحْمَ» وجود ندارد.

یعنی: «پیامبر ﷺ آن چیزی که بر مردم آسان بود دوست داشت». اما این مساله در اصول دین و عقائد:

دین اسلام در این موضوعات به گونه‌ای است که خواسته‌هایش آسان، دلائل آن واضح و روشن می‌باشد! چه در رابطه با ایمان به خدا، اسماء‌الله و صفات خداوند و یا در رابطه با ایمان به ملائکه و کتاب‌های آسمانی و پیامبران و یا ایمان به روز رستاخیز و به خوب و بد قضا و قدر الهی. و دلایل بر این مدعی ظاهر و مبرهن است و با نگاهی در آسمانها و زمین و دیگر مخلوقات آشکار می‌شود و با سیر و سفر در زمین و پند گرفتن از آثار ملل گذشته به سادگی بدست می‌آید. برای اثبات این مدعی راه و روش اصحاب رسول الله ﷺ و تابعین و سلف صالح کافی است که اصلاً اهل تکلف و سخت‌گیری و اختلاف نبودند.

عبدالله بن مسعود رضی الله عنه می‌فرماید:

«وَيَأْكُمُ وَالتَّنَطُّعُ، وَإِيَّاكُمْ وَالتَّعَمُّقُ، وَعَلَيْكُمْ بِالْعَتِيقِ»^۲.

یعنی: «از مشکل‌پسندی و فرو رفتن زیاد در مسائل بپرهیزید و به مسائلی که پیامبر ﷺ و اصحاب پیامبر بر آن بودند بچسبید». احکام شرعی نیز وضعیت مکلفین را باتوجه به ظروف زمانی و مکانی رعایت نموده است مثلاً در حین سلامتی و بیماری، در مسافرت و یا در خانه و نیز حالت‌های اضطراری را در نظر می‌گیرد. بزرگ‌ترین عبادت نزد خداوند بعد از توحید نمازهای واجب است که اوقات بجای آوردن آنها از طلوع فجر تا غروب خورشید به هم ربط داده شده‌اند.

۱- امام احمد: ۱۶۸/۶، و عبدبن حمید: ۱۴۷۸، از عبدالرزاق از معمر از زهری از عروه و از عایشه رضی الله عنها روایت نموده‌اند.

۲- دارمی در مقدمه سنن خود این حدیث را آورده (۱۴۲ و ۱۴۳).

همچنین به هنگام طهارت اگر آب به مقدار قلّتین برسد خبیث نمی‌شود و اگر استعمال آب، مشکل ایجاد نماید می‌توان تیمم نمود، و به هنگام نماز اگر توانست ایستاده می‌خواند و گرنه می‌نشیند و اگر باز هم مشکل بود دراز کشیده نمازش را بجای می‌آورد؛ خداوند می‌فرماید:

﴿لَا يُكَلِّفُ اللَّهُ نَفْسًا إِلَّا وُسْعَهَا﴾ [البقرة: ۲۸۶].

یعنی: «خداوند به هیچ کس جز به اندازه توانائیش تکلیف نمی‌کند». و به هنگام ضرورت و نیاز می‌توان نمازهای عصر و ظهر و مغرب و عشاء را باهم جمع کرد و یا نمازهای چهار رکعتی را قصر نمود. برای پیامبر ﷺ تعریف نمودند که زنی هست که زیاد نمازهای سنت را می‌خواند، پیامبر ﷺ فرمود:

«مَهْ عَلَيْكُمْ بِمَا تُطِيقُونَ قَوْلَ اللَّهِ لَا يَمَلُ اللَّهُ حَتَّى تَمَلُّوا»^۱.

یعنی: «نه، چنین نکنید، بلکه آنچه در توان دارید انجام دهید، بخدا قسم، آنگاه که شما ملول و درمانده می‌شوید، خداوند نیز ملول و ناراحت می‌شود».

در احکام شرعی آمده کسی که امام جماعت مردم را به عهده دارد، باید سعی کند در نمازهایش رعایت مردم را بکند چون در میان مردم افراد بیمار و ناتوان و یا کسی که عجله دارد وجود دارد؛ روزه برای فرد سالم و مقیم واجب است ولی برای شخصی که در مسافرت به سر می‌برد و یا بیمار است رخصت داده شده که روزه نباشند.

۱- امام بخاری در مبحث ایمان (۴۳) و مسلم در باب صلاة المسافرين (۷۸۵) این حدیث را از حضرت عایشه رضی الله عنها نقل نموده‌اند.

﴿فَمَنْ شَهِدَ مِنْكُمُ الشَّهْرَ فَلْيَصُمْهُ ۖ وَمَنْ كَانَ مَرِيضًا أَوْ عَلَىٰ سَفَرٍ فَعِدَّةٌ مِّنْ أَيَّامٍ أُخَرَ يُرِيدُ اللَّهُ بِكُمُ الْيُسْرَ وَلَا يُرِيدُ بِكُمُ الْعُسْرَ﴾ [البقرة: ۱۸۵].

یعنی: «پس هر کس از شما این ماه را درک کند باید آن را روزه بدارد، و کسی که بیمار یا در سفر است [باید به شماره آن،] تعدادی از روزهای دیگر [را روزه بدارد]. خدا برای شما آسانی می‌خواهد و برای شما دشواری نمی‌خواهد.»

همچنین زکات، حج و جهاد بر کسی واجب است که توانایی انجام آن‌ها را داشته باشد زنان هم احکام مربوط به خود دارند و به گونه‌ای است که با وضعیت آن‌ها سازگاری داشته باشد.

افراد دیوانه، کودک و کسی که در خواب بسر می‌برد مکلف بحساب نمی‌آیند، و نیز خداوند کسانی که دچار اشتباه می‌شوند و یا فراموشکار و یا با زور و اکراه مجبور به انجام کاری شده باشند مؤاخذه نمی‌کند.

قاعده اصلی آن است که هر چیزی حلال و هر چیزی پاک است و نیز مشقت تیسیر و آسانی را می‌طلبد. خداوند در قرآن می‌فرماید:

﴿فَمَنْ أَضْطَرَّ غَيْرَ بَاغٍ وَلَا عَادٍ فَلَا إِثْمَ عَلَيْهِ﴾ [البقرة: ۱۷۳].

یعنی: « [ولی] کسی که [برای حفظ جان خود به خوردن آن‌ها] ناچار شود، در صورتی که ستمگر و متجاوز نباشد بر او گناهی نیست.»

خداوند ﷻ برای کسی که دچار گناه شده تنها به اندازه‌ی گناهی که مرتکب شده مجازات می‌کند و یا شاید او را مورد عفو و بخشش قرار دهد ولی برای کسی که کار خیری انجام دهد حداقل ده برابر پاداش می‌دهد و این پاداش را چند برابر می‌نماید.

هدف از عبادت و فرمانبرداری از خداوند پابرجا ماندن نفس بر راه است و محافظت نمودن از نفس تا دچار کجی و انحراف نشود؛ پس منظور از

عبادت، زیاد فرو رفتن در عبادت و شمارش تعداد رکعات نماز و ... نیست. بلکه باید محکم‌کاری نمود و نزدیک شوید و استقامت داشته باشید و به هیچ وجه به تعداد و مقدار توجه نکنید و به اندازه توانایی خود عبادت انجام دهید. زیرا استقامت با عبادتی سهل و آسان هم حاصل می‌شود، انجام عبادتی کم، نفس را آگاه نموده و لذت عبادت را می‌چشاند

انسان وقتی که در انجام عبادت دچار مشقت و ناراحتی شود لذت عبادت را از دست می‌دهد و از مظاهر خشوع دور می‌شود.

دین اسلام طاعات و عباداتی برای ما تعیین نموده که با طبیعت هر انسانی سازگاری دارد بلکه دل و درون آدمی باز شده و انشراح پیدا می‌کند. و به هنگام عید فطر و قربان و یا نماز جمعه احساس مباهات می‌کند، و دستورات دینی درباره‌ی خود آراستن و رعایت زیبایی ظاهری و خوشبو نگاهداشتن خود، خانه و مساجد، رعایت نظافت، خواندن قرآن و اذان با صوت زیبا و خوب از مواردی است که آدمی را به وجد می‌آورد.

قرآن می‌فرماید: ﴿يَبْنَئِ عَادَمَ حُدُوءَ زَيْنَتِكُمْ عِنْدَ كُلِّ مَسْجِدٍ وَكُلُوا وَاشْرَبُوا وَلَا تُسْرِفُوا إِنَّهُ لَا يُحِبُّ الْمُسْرِفِينَ﴾^(۳۱) قُلْ مَنْ حَرَّمَ زِينَةَ اللَّهِ الَّتِي أَخْرَجَ لِعِبَادِهِ وَالطَّيِّبَاتِ مِنَ الرِّزْقِ قُلْ هِيَ لِلَّذِينَ ءَامَنُوا فِي الْحَيَاةِ الدُّنْيَا خَالِصَةٌ يَوْمَ الْقِيَامَةِ كَذَلِكَ نَفَصِّلُ الْآيَاتِ لِقَوْمٍ يَعْلَمُونَ ﴿۳۲﴾ [الأعراف: ۳۲-۳۳].

یعنی: «ای فرزندان آدم، جامه خود را در هر نمازی بگیرید، و بخورید و بیاشامید و [لی] زیاده‌روی نکنید که او اسرافکاران را دوست نمی‌دارد. (۳۱) [ای پیامبر] بگو: «زیورهایی را که خدا برای بندگانش پدید آورده، و [نیز] روزی‌های پاکیزه را چه کسی حرام گردانیده؟» بگو: «این [نعمت‌ها] در زندگی دنیا برای کسانی است که ایمان آورده‌اند و روز قیامت [نیز] خاص

آنان می‌باشد.» این گونه آیات [خود] را برای گروهی که می‌دانند به روشنی بیان می‌کنیم.»

بنابراین، بر مسلمانان واجب است که در همه چیز راه و روشی آرام و آسان در پیش گیرند بدون اینکه وارد مداخله شده و یا تعارفی داشته باشند و یا حق را زیر پا گذاشته باشند بر همه لازم است که در تعلیم و تربیت و دعوت به راه خدا راه آسان‌گیری را پیش گیرند و با دانش‌آموزان و دانشجویان و کسانی که به سوی دین دعوت می‌شوند با رفق و مهربانی با آن‌ها برخورد شود. موسی علیه السلام به عبد صالح می‌گوید:

﴿هَلْ أَتَيْتَكَ عَلَىٰ أَنْ تُعَلِّمَنِي مِمَّا عُلِّمْتَ رُشْدًا﴾ [الکَهْف: ۶۶].

یعنی: «آیا از تو پیروی کنم بدان شرط که از آنچه مایه‌ی رشد و صلاح است و به تو آموخته شده است به من بیاموزی؟».

سپس می‌گوید:

﴿قَالَ لَا تُؤَاخِذْنِي بِمَا نَسِيتُ وَلَا تُرْهِقْنِي مِنْ أَمْرِي عُسْرًا﴾ [الکَهْف: ۷۳].

(موسی علیه السلام) گفت: «مرا به خاطر فراموش کردن (توصیهات) بازخواست مکن و در کارم بر من سخت مگیر.».

مردم را به کارهای آسان و ساده وادار نمائید آنان را به سختی و ناراحتی نیاندازید، به مردم تکالیف سخت و طاقت‌فرسا بار ننمائید. مژده و بشارت بدهید و از نفرت و بیزاری بپرهیزید، آسان‌گیر باشید و سخت‌گیری نکنید. زیرا عطوفت و مهربانی در هر چیزی وارد شود آن را مزین می‌کند و از هر چیزی گرفته شود آن را تباه و ضایع می‌گرداند.

ترمذی از عبدالله بن مسعود رضی الله عنه روایت می‌کند که پیامبر صلی الله علیه و آله فرمود:

«حُرِّمَ عَلَى النَّارِ كُلُّ هَيْبٍ لَيْبٍ سَهْلٍ قَرِيبٍ مِنَ النَّاسِ»^۱.

یعنی: «هر کس که با مردم آرام، نرم‌خو، آسان‌گیر و به آنان نزدیک باشد آتش جهنم بر او حرام می‌شود».

اهل علم و اجتهاد باید در فتواهایشان راه آسان‌گیری را پیش گیرند و حال و وضع مکلفین را رعایت نمایند. و مردم را از مواقعی که دچار حرج می‌شوند دور گردانند، و در عین حال باید بدنبال حق و ثواب باشند، سفیان ثوری رحمته می‌گوید: علم و آگاهی به هنگام رخصت ناشی از ثقه و اعتبار است و گرنه هر کسی تندی و سختی را نیک می‌پندارد.^۲

ابراهیم نخعی رحمته می‌فرماید: هرگاه میان انتخاب دو مساله به مشکل افتادید محبوبترین آن‌ها پیش خداوند آسان‌ترین آن‌ها می‌باشد.

شعبی هم می‌گوید: اگر بر سر دو مساله اختلاف پیدا کردید، آسان‌ترین آن‌ها نزد خداوند بهتر است، خداوند جل جلاله می‌فرماید:

﴿يُرِيدُ اللَّهُ بِكُمُ الْيُسْرَ وَلَا يُرِيدُ بِكُمُ الْعُسْرَ﴾ [البقرة: ۱۸۵].

یعنی: «الله متعال برای شما آسانی می‌خواهد و برای شما دشواری نمی‌خواهد».

کسانی که روی منبر وعظ می‌نشینند و یا در مجالس و شب‌نشینی‌ها رشته کلام را در دست می‌گیرند بهتر است با مهربانی و نرم‌خویی صحبت

۱- سنن ترمذی در کتاب صفة يوم القيامة: ۲۴۸۸، به همان نحو آن را آورده، و نیز امام احمد: ۴۱۵/۱، به همان نحو آن را آورده، و نیز امام احمد: ۴۱۵/۱، با لفظ خود آن را تخریج نموده، و ابن حبان (۴۶۹)، الاحسان) و طبرانی در الکبیر: ۲۳۱/۱۰، و جود المنذری در الترغیب: ۳۵۴/۲، إسناد الطبرانی، البانی هم در صحیح الترغیب: ۱۷۴۴، آن را صحیح می‌داند، و به سلسله الصحیحة: ۹۳۸، بنگرید.

۲- ابن عبدالبر در التمهید: ۱۴۷/۸، به همین گونه از معمر روایت نموده.

کنند و مردم را نسبت به خداوند امیدوار کنند و به او حسن ظن داشته باشند. زیرا بهترین مسلمان کسی است که در دینش آسان‌گیر باشد به همین منظور پیامبر ﷺ موقعی که یک نفر عرب بیابان‌نشین در مسجد نبوی ادرار می‌نمود به اصحاب که درصدد مواجهه با او بودند دستور داد که او را رها کنید، شما باید امتی آسان‌گیر باشید.

زیرا باید این امت در دعوت، رحمت باشد. و برهان و استدلال سالم داشته باشد و در نصیحت کردن اخلاص نیت داشته باشد و بهنگام موعظه و ارشاد نیکوکار و خیرخواه باشند. زیرا شریعت اسلام تماماً بر آسانگیری و چشم‌پوشی تکیه می‌نماید. و راه‌های آسان‌گیری به هیچ‌وجه محدود نمی‌شود، همانطور که می‌بینیم در مبحث معاملات آسان‌گیری یکی از گسترده‌ترین موضوعات می‌باشد، پس ای مسلمانان بی‌ایید در مطالبات خود آسان‌گیر باشیم، در مطالبه مهریه و نفقه، در تقاضای بازپرداخت دین و قرض، و تنگدستان را یاری دهیم چون هر کسی تنگدست و ناتوانی را یاری نماید خداوند در دنیا و آخرت بر او آسان می‌گیرد.

و کسی که در این دنیا از مسلمانی سختی و ناراحتی بر دارد یقیناً خداوند سختی‌های قیامت او را بر می‌دارد و کسی که مسلمانی را بیوشاند، خداوند در دنیا و آخرت وی را می‌پوشاند. برادران و خواهران ایمانی سعی کنید نسبت به کارگران، مستأجرین، خدمه و موظفین آسانگیر باشید، آنان را به کارهای طاقت‌فرسا که در توانشان نیست مجبور نکنید و اگر مجبور به چنین کاری شدید آن‌ها را یاری دهید.

فرمانروایان و کاربه‌دستان و همچنین پدران و مادران و مردان باید مواظب زیردستان خود باشند و با مهربانی و محبت برخورد نمایند. و مؤاخذه فقط به خاطر حق باشد و سعی کنید عفو و بخشش را پیشه کنید همانطور که قرآن می‌فرماید:

﴿أَلَا نُحِیُّونَ أَنْ یَغْفِرَ اللَّهُ لَكُمْ﴾ [النور: ۲۲].

یعنی: «مگر دوست ندارید که خدا بر شما ببخشايد». سعی کنید همیشه دفع به احسن نمائید و اگر خواستید فرمانروا باشید و به دستوراتت گوش دهند باید دستوراتی صادر نمائید که قابل انجام باشد؛ و به هیچ وجه سخت‌گیر و متشدد نباشید خداوند به پیامبر ﷺ می‌فرماید:

﴿وَلَوْ كُنْتَ فَظًّا غَلِيظَ الْقَلْبِ لَأَنْفَضُوا مِنْ حَوْلِكَ فَاعْفُ عَنْهُمْ وَاسْتَغْفِرْ لَهُمْ وَشَاوِرْهُمْ فِي الْأَمْرِ﴾ [آل‌عمران: ۱۵۹].

یعنی: «و اگر درشتخوی و سنگ‌دل بودی از پیرامون تو پراکنده می‌شدند. پس از آنان درگذر و برایشان طلب آمرزش نما و در کارها با آنان مشورت و رایزنی کن».

پس از لغزش و اشتباه بپرهیزید ... و معذرت را بپذیرید و از اشتباهات چشم‌پوشی نمائید و مردم را به راه درست و سالم راهنمایی کنید و در نهایت محکم‌کار باشید و مزده دهنده و به هم نزدیک شوید.

الله ﷻ در قرآن می‌فرماید:

﴿لَا يُكَلِّفُ اللَّهُ نَفْسًا إِلَّا وُسْعَهَا لَهَا مَا كَسَبَتْ وَعَلَيْهَا مَا أُكْتَسَبَتْ رَبَّنَا لَا تُؤَاخِذْنَا إِنْ نَسِينَا أَوْ أَخْطَأْنَا رَبَّنَا وَلَا تَحْمِلْ عَلَيْنَا إِصْرًا كَمَا حَمَلْتَهُ عَلَى الَّذِينَ مِنْ قَبْلِنَا رَبَّنَا وَلَا تُحْمِلْنَا مَا لَا طَاقَةَ لَنَا بِهِ وَعَافُ عَنَّا وَاعْفِرْ لَنَا وَارْحَمْنَا أَنْتَ مَوْلَانَا فَانصُرْنَا عَلَى الْقَوْمِ الْكَافِرِينَ﴾ [البقرة: ۲۸۶].

یعنی: «خداوند هیچ کس را جز به قدر توانایی‌اش تکلیف نمی‌کند. آنچه [از خوبی] به دست آورده به سود او، و آنچه [از بدی] به دست آورده به زیان اوست. پروردگارا، اگر فراموش کردیم یا به خطا رفتیم بر ما مگیر، پروردگارا، هیچ بار گرانی بر [دوش] ما مگذار؛ همچنانکه بر [دوش] کسانی که پیش از

ما بودند نهادی. پروردگارا، و آنچه تاب آن نداریم بر ما تحمیل مکن؛ و از ما درگذر؛ و ما را ببخشای و بر ما رحمت آور؛ سرور ما تویی؛ پس ما را بر گروه کافران پیروز کن.»

یکی از مواردی که باعث تندروی و سخت‌گیری در دین می‌شود، ناآگاهی و جهل به دین و عدم آگاهی به مقاصد شریعت و در یک کلمه ضعف علم می‌باشد؛ و چه بسا بعضی مواقع آرزوهای نفسانی باعث چنین برخوردهایی می‌شود.

در حدیث صحیح آمده که پیامبر ﷺ فرمود:

«وَلَنْ يُشَادَّ الدِّينَ أَحَدٌ إِلَّا غَلْبَهُ، فَاوْغَلُوا فِيهِ بِرَفْقٍ»^۱.

یعنی: «هر کس در دین شدت و تندروی به خرج دهد شکست می‌خورد، پس با رفق و مهربانی در آن فرو روید.»

این منبر می‌گوید: این حدیث یکی از نشانه‌های پیامبری است زیرا همه ما دیده‌ایم و هم کسانی که قبل از ما بوده‌اند دیده‌اند که: هر سخت‌گیر و تندروی شکست خورده است. در این جا منظور ما منع کمال‌طلبی و عبادت در دین نیست. بلکه چنین چیزی پسندیده است، بلکه هدف ما مبارزه با افراط‌گری‌هایی است که به سستی و ملالت منجر می‌شود و زیاده‌روی در مستحباتی است که باعث ترک واجب می‌شود.

ناآگاهی و عدم علم باعث شده بعضی از مردم در مواردی از فروعات دینی غلو و تشدد بخرج داده ولی در مقابل، نسبت به بسیاری از گناهان کبیره می‌گذرند! مانند غیبت، خبرچینی، قذف، حسد، جستجو در پی عیوب دیگران و عیبجویی از بی‌گناهان، حيله و نیرنگ نسبت به برادران دینی

۱- بخاری در مبحث ایمان (۳۹) این حدیث را از ابی هریره رضی الله عنه روایت کرده ولی جمله

«فاوغلوا فيه برفق» را ندارد.

خود که هم‌فکرشان نمی‌باشند! و افشای گناه و عیب دیگران و حتی خوردن و غارت اموال مردم به ناحق!

در این جا باید یادآور شد و تذکر داد که وقتی می‌گوییم آسان‌گیر باشیم و از تندروی بپرهیزیم، نباید چنین نتیجه گرفت که داریم در مسائل دینی اعم از عقیده، احکام و اخلاق تساهل بخرج می‌دهیم و یا داریم از احکام اسلامی عقب‌نشینی می‌نمائیم و در راه نصرت دین خدا کوتاهی می‌کنیم! زیرا رها کردن تربیت فرزندان و گذاشتن آنها در میان عقاید الحادی و آسان‌گیری نیست! و به بهانه تمدن و تقدم و دوری جستن از تحجر نباید مرتکب انواع لهو و لعب حرام شد و بی‌تفاوت بود!

همچنین این آسان‌گیری نیست که برخی از کسانی که خود را به روشنفکری زده و در برابر دشمنان اسلام دم از سماجت و آزادمنشی دین می‌زنند و از احکام و تعالیم دینی عقب‌نشینی می‌نمایند، سپس وقتی در برابر انسان‌های حق‌طلب و صالح قرار می‌گیرند خشن‌ترین برخورد را می‌نمایند، و حتی شعار آزادمنشی و آسان‌گیری دین را وسیله قلع و قمع داعیان دین قرار می‌دهند و به بهانه تغییرات عصر کنونی به انواع شکنجه و آزار روی می‌آورند.

وآخر دعوانا أن الحمد لله رب العالمین